

яка б чітко окреслила систему соціального обслуговування [2, с. 302]. Норми, що в тій чи іншій мірі регулюють право на соціальне обслуговування містяться в різноманітних законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах. Прийняття Закону України «Про соціальні послуги», стало ключовим моментом у врегулюванні важливих механізмів надання як державної так і суспільної підтримки особам, які її потребують. Однак дана система є далеко не відповідною вимогам сьогодення та потребує серйозного удосконалення потребуваючою кардинального реформування, а також прийняття базового, комплексного нормативно-правового акта, який би визначав основні положення, поняття та зміст права громадян на соціальне обслуговування [8].

Висновки. Вищезазначена проблематика відображена у наукових дослідженнях та чинному законодавстві у вивченні та реалізації права на соціальне обслуговування окремих верств населення, які перебувають у складних життєвих обставинах приводить до висновку, що право на соціальне обслуговування є конституційним правом та важливою складовою права людини на соціальний захист. Разом з тим забезпечення цього права потребує державної законодавчої, координуючої та іншої діяльності, що забезпечить реалізацію цього права.

Для подолання цих проблем необхідно внести зміни в управління системою соціального обслуговування, у структуру соціального обслуговування, а також у діяльність самих соціальних служб.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30., 50 с.
2. Алексеев С.С. Восхождение к праву. Поиски и решения / С.С. Алексеев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: НОРМА, 2002. – 608 с.
3. Захаров М.Л. Право социального обеспечения России: Учебник / М.Л. Захаров, Э.Г. Тучкова. – М.: Изд-во БЕК, 2001. – 576 с.
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами зумовленими похованням: Закон України від 18.01.2001 р. – Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №14. – ст. 71.
5. Рудкевич І.В. Чинники впливу на розвиток соціального захисту населення на рівні держави / І.В.Рудкевич // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». Випуск 2/2010. – 2010. – № 2. – С. 129 – 133.
6. Соціальна робота в Україні: перші кроки / Під ред. В. Полтавця. – К.: Видавничий дім "KM Academia", 2000. – 236 с.
7. Спікер П. Соціальна політика: теми та підходи. – К.: Фенікс, 2000.- 383с.
- 8.КопайгораІ.Д.,С.І.Кожушко Право громадян на соціальне обслуговування.
http://knu.edu.ua/Files/filos_stat/08.pdf
9. Сташків Б. І. теорія прав соціального забезпечення : навч. посіб. к.:Знання, 2005. – 405 с.
10. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. – Відомості Верховної Ради України. – 2003 – № 45 – ст.358

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Ференс О.

(головний консультант відділу теорії та практики законотворчої діяльності Інституту законодавства Верховної Ради України)

Анотація. У статті аналізується питання впливу рівня правової культури законодавців, інших учасників законотворчого процесу на ефективність розбудови правової держави в Україні.

Ключові слова: *правова культура, правосвідомість, правова освіта, правова держава.*

Аннотация. В статье анализируется вопрос влияния уровня правовой культуры законодателей, других участников законотворческого процесса на эффективность строительства правового государства в Украине.

Ключевые слова: *правовая культура, правосознание, правовое образование, правовое государство.*

Ferens O. Some aspects of the legal culture in the context of legal state development.

The article deals with the analysis of the impact of the legal culture of legislators, other participants in the law-making process on the effectiveness of legal state development in Ukraine.

Key words: *legal culture, legal consciousness, legal education, legal state.*

Закони, що приймаються державою, відображають рівень правової культури учасників законотворчого процесу, оскільки корегуючим началом при розробці проекту законодавчого акта є певні установки у їхній правосвідомості.

Специфіка правової культури законотворців полягає у тому, що в їх діяльності важливу роль має відігравати спроможність сприйняти нові знання в галузі права, які потрібні для розробки та прийняття закону, „стійке позитивне ставлення до права”[1], яке найбільше піддається деформації.

Розробка, експертиза та обговорення законопроектів повинні відбуватися на високому професійному рівні, що передбачає наявність певних вмінь та навичок, що формуються під впливом освітніх заходів, власного професійного досвіду та інших життєвих обставин, тобто наявність належного рівня правової культури.

Правила поведінки в стінах парламенту України регламентуються нормами Конституції України, Законів України „Про статус народного депутата України”, „Про Регламент Верховної Ради України” іншими правовими актами.

В суспільстві існує точка зору, що підвищенню дисципліни в парламенті сприяла б відміна депутатської недоторканості.

Чинним законодавством не передбачено інституту відкликання народного депутата виборцями. Конституція не встановила організаційно-правових форм його відповідальності перед виборцями за неналежне здійснення своїх функцій і повноважень. Відсутність у законодавстві таких норм не дає можливості вживати до депутатів відповідних заходів впливу чи ставити питання про позбавлення їх депутатського мандату[2].

На нашу думку, необхідність того, щоб депутат при виконанні своїх повноважень мав особливий статус та переваги по відношенню до інших громадян є безперечною. Однак морально-етична проблема полягає у тому, щоб, по-перше, не використовувати ці переваги в сууго особистих цілях, а по-друге, не завищувати довільно цей статус та переваги навіть в межах службової діяльності[3].

Іншим фактором негативного впливу можна вважати приклади „правової”, а вірніше, навпаки, неправової поведінки публічних осіб, факти прояву з їх сторони правового негілізму. Як показує практика, інколи народні депутати України аж ніяк не є взірцем поведінки для громадян. Відомі факти блокування парламентської трибуни, перешкоджання проведенню парламентських засідань, застосування фізичної сили для вирішення політичних суперечок, вчинення відверто хуліганських дій (виведення із ладу системи голосування, знищення або пошкодження майна, що належить державі). Враховуючи публічний статус таких осіб, ці приклади можна розглядати як створення „негативних зразків суспільної поведінки”, і, як наслідок, створення негативних орієнтирів формування правосвідомості у суспільстві.

Так, зарубіжний досвід свідчить, що проблема недодержання норм етичної поведінки характерна не тільки для вітчизняного парламенту. Адже загальний перелік дій депутатів, направлених на порушення норм етики в парламенті, у багатьох країнах, де права поведінка парламентарів також має чітку нормативну регламентацію, приблизно однаковий, це неучасть в роботі парламенту, голосування чужими картками, неповажне ставлення до інших депутатів та інших осіб, які приймають участь в роботі парламенту; необгрунтовані обвинувачення та образливі вислови; блокування роботи парламенту тощо.

Додержання моральних норм поведінки представниками влади, зокрема, законодавчої, з одного боку, є прикладом правової (зразкової) поведінки для громадян, що сприятиме підвищенню рівня правової культури суспільства в цілому, а з іншого боку, це є необхідною умовою ефективної діяльності самого парламенту, оскільки час пленарних

засідань, що витрачається на суперечки, блокування трибуни парламенту та інші факти поведінки парламентарів поза межами етичних норм не можна вважати ефективною роботою парламенту.

Таким чином, від рівня правосвідомості та правової культури владної еліти суспільства залежить ефективність та якість її діяльності особливо у правотворчій та правозастосовчій сферах, в яких формується та реалізується державна політика.

Аналізуючи причини існування фактів правового нігілізму серед представників владної еліти зазначимо, що ними є кризовий стан суспільства в економічній, політичній, ідеологічній, правовій, морально-етичній та інших сферах, викликаний активним руйнуванням старих засад державності і зародженням та хаотичним розвитком нових, відсутність належного позитивного досвіду парламентської діяльності, відсутність моральних та традиційних засад правотворення. Крім того, поширення популізму та корупції призводить до ігнорування, нехтування права, закону, принципів законності та справедливості в корупційних інтересах чи з метою власного піару. Також вагомими причинами проявів правового нігілізму є низький рівень правосвідомості та правової культури представників владної еліти в силу низького рівня їх загальної культури та некомпетентності[4].

В цьому аспекті питання додержання моральних принципів особами, які безпосередньо здійснюють функції державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), тобто представниками державної еліти та бюрократичного чиновництва, набуває особливого актуального значення в практиці реалізації державної влади[5].

Концептуальний аспект цієї проблеми полягає у тому, що будь-яка форма неетичної поведінки парламентарів підриває повагу та довіру суспільства до демократичних засад, є вагомим джерелом загрози легітимності демократії, як базової складової, що забезпечує її існування, а отже становить загрозу для самої демократії[6].

Результати соціологічних досліджень Інституту Світового банку свідчать про „дефіцит демократії”, що спостерігається в глобальному світовому масштабі і має прояв у низькому рівні довіри суспільства до політиків, представників влади, і перш за все парламентарів[7].

В цьому контексті доречно навести існуючу точку зору про доцільність прийняття Кодексу поведінки, яким би встановлювалися стандарти належної поведінки службових осіб, представників влади, в тому числі, парламентарів. З нашої точки зору, прийняття зазначеного Кодексу не можна розглядати як достатню та вичерпну умову подолання проявів правового нігілізму з боку його адресантів, оскільки його прийняття вирішило б лише питання систематизації та доповнення вже існуючих положень чинного законодавства, що регулюють відповідні відносини. Іншими словами прийняття зазначеного Кодексу не вирішує питання практичної реалізації його положень.

Етичні засади державницької діяльності мають ґрунтуватися не тільки, і навіть, не стільки, на нормативній регламентації, що передбачатиме можливість застосування відповідних санкцій та механізмів примусу в разі порушення норм поведінки, а перш за все, на високому рівні особистої правової культури самих парламентарів, оскільки це є обов'язковою передумовою добровільного додержання ними норм моральної поведінки, в тому числі законодавчо визначених.

Таким чином, держава через законотворчість та практичну реалізацію законів повинна сприяти утвердженню та розвитку моральних принципів в життєдіяльності суспільства[5].

У цьому контексті основною метою державної політики на шляху розбудови правової держави має стати суттєве підвищення правосвідомості, правової культури громадян та суспільства в цілому, і як результат подолання явищ правового свавілля, неправомірних дій, правової безграмотності тощо[8].

Слід також зазначити, що подолання фактів прояву правового нігілізму в суспільстві, взагалі, та у парламентській діяльності, зокрема, потребує вироблення та накопичення

моральних та традиційних засад життєдіяльності суспільства та держави, а отже – зусиль не одного покоління.

В Україні, яка стала на шлях просування до демократичної, правової держави, де діють принципи верховенства права і правового закону, боротьба з деформацією правової свідомості як професійної так і суспільної повинна розглядатися як пріоритетний напрямок діяльності держави і суспільства. На рівні державної політики повинен бути розроблений комплекс спеціальних заходів з метою підвищення рівня загальної культури суспільства, удосконалення організації та забезпечення ефективності системи правового виховання та правової освіти, якісної підготовки та перепідготовки юридичних кадрів, в тому числі в сфері законопроекування[9].

Список використаних джерел

1. Общая теория государства и права. Академический курс : В 3-х т. / Отв. ред. проф. М. Н. Марченко. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: ИКД "Зерцало-М", 2002. – Том 3. – С.314
2. Медведєва Л.М. Правові основи регулювання парламентської етики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Medvedeva.pdf
3. Денисов А.А. Депутатская этика/ А.А. Денисов; Издание Государственной Думы. – М.: Известия, 1994. – С. 27.
4. Ганьба Б. Причины існування та засоби подолання елітарного правового нігілізму в умовах сучасних суспільств перехідного типу / Б. Ганьба // Юридична Україна. – 2011. – №5. – С. 10 – 15.
5. Керимов Д.А. Проблемы общей теории права и государства: В 3 т. Т.3 Правовое государство. – М.: Современный гуманитарный университет. 2003. – С. 156.
6. Климович О. Етика парламентарів, або що робити, щоб законослухняність не втратила сенс. / О. Климович // Часопис Парламент, 2011, №3, С. 74 – 83.
7. WBI diagnostics and survey data, various countries, 1998-2006 at: National Democratic Institute for International Affairs. Legislative Research Series Paper #4, 1999.
8. Богачова О.В. Законотворчий процес в Україні: проблеми вдосконалення: Дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01/ Богачова О.В. – К., 2006. – С 140.
9. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/teoriua-prava/38-tsvik/118-s-5-----.html>

ПРОФЕСІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ: СТАНОВЛЕННЯ КАТЕГОРІАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Хопта С.Ф.

(здобувач Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бобровник С.В.

Анотація. Досліджено етапи становлення категоріального розуміння правосвідомості у дореволюційній радянській та сучасній вітчизняній юридичній науці. Визначено інституційний та функціональний вплив професійної правосвідомості на забезпечення конституційної реформи в Україні.

Ключові слова: правосвідомість, принципи та функції професійної правосвідомості, ознаки та сутність правосвідомості, конституційна реформа.

Аннотация. Исследовано этапы становления категориального понимания правосознания в дореволюционной, советской и современной отечественной юридической науке. Определено институциональное и функциональное влияние профессионального правосознания на обеспечение конституционной реформы в Украине.

Ключевые слова: правосознание, принципы и функции профессионального правосознания, черты и сущность правосознания, конституционная реформа.

СноптаS. Professional sense of justice : becoming of thecategory understanding and practical value for constitutionalreform in Ukraine

Thesis there is determined the following signs of justice which form the basis of the analysis of this phenomenon role in ensuring constitutional reform. This is a form of social consciousness, providing knowledge of the law and its impact on the social reality that determines the possibility of realization of the necessity of constitutional reform and its importance for the improvement of modern society. Second, justice is in conjunction with other forms of social consciousness that determines the constitutional reform process dependent on the political, ethical, philosophical and others. types of social consciousness. Thirdly, justice reflects the attitude of the